

## مقاله علمی-ترویجی

## نقش فیتواستروژن‌ها بر تقویت عملکرد تولیدمثلی ماهیان زینتی

منصوره عبدالمنافی<sup>۱\*</sup>، رضا نهاوندی<sup>۲</sup>، رقیه صفری<sup>۱</sup>

\*M.abdolmanafi@yahoo.com

۱- گروه تکثیر و پرورش آبزیان، دانشکده شیلات و محیط‌زیست، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان، ایران  
 ۲- موسسه تحقیقات علوم دامی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، کرج، ایران

تاریخ پذیرش: دی ۱۳۹۹

تاریخ دریافت: آبان ۱۳۹۹

## چکیده

تولیدمثل موفق آبزیان در شرایط اسارت به عنوان یکی از موضوعات مهم در صنعت تکثیر و پرورش ماهیان زینتی مطرح می‌باشد. با توجه به معایب هورمون‌ها و این که گیاهان حاوی فیتواستروژن، فاقد اثرات منفی استروژن‌های سنتتیک می‌باشند، استفاده از استروژن‌های طبیعی مانند فیتواستروژن‌ها در این صنعت رایج گردیده است. فرآورده‌های گیاهی طبیعی منابع بسیار غنی از ترکیبات با خواص متعدد از جمله تقویت عملکرد تولیدمثلی آبزیان می‌باشند و به جهت تأثیرات مثبت بر آبزیان می‌توانند به عنوان جایگزین مناسب برای استروژن‌های سنتتیک و همچنین در جهت دستیابی به آبی‌پروری پایدار و دوستدار محیط‌زیست مورد استفاده قرار گیرند. در این مقاله نقش فیتواستروژن‌ها بر تقویت عملکرد تولیدمثلی ماهیان زینتی با استفاده از مرور مقالات مرتبط در سال‌های اخیر بررسی می‌گردد.

**کلمات کلیدی:** فیتواستروژن، تولیدمثل، ماهیان زینتی، آبی‌پروری

## مقدمه

یکی از مشکلات پرورش آبزیان در شرایط اسارت، اختلال در فرایند تولیدمثل است که علت را می‌توان در عدم فراهم نمودن شرایط محیطی دانست که پاسخ‌های محیطی مناسب را برای تحریک در ماهیان القاء نمی‌نمایند (سوداگر و همکاران، ۱۳۹۴). تولیدمثل در ماهیان از طریق محور هیپوتالاموس-هیپوفیز-گناد کنترل می‌شود. زنجیروار بودن این مکانیسم امکان مداخله ماده مورد آزمایش را در چند سطح جهت القاء شرایط تخم‌ریزی و پیش‌رس کردن ماهیان به‌وجود می‌آورد (Pifferer, 1953). تیزکار و همکاران، (۱۳۹۱). در جنس ماده ترشح گنادوتروپین به‌وسیله هیپوفیز برای بلوغ تخمک و اوولاسیون ضروری است و عمل گنادوتروپین بر بلوغ اووسیت، از طریق استروئیدهای ۱۷ آلفا- ۲۰ بتا دی هیدروکسی پروژسترون و ۱۷ آلفا- هیدروکسی پروژسترون تنظیم می‌شود. گنادوتروپین‌ها لایه سلولی تکا را به منظور تولید هورمون تستوسترون تحریک می‌کنند و در ادامه، تستوسترون در لایه گرانولوزا به منظور تولید هورمون استروئیدی همانند استرادیول، آروماتاز شده و سپس هورمون استرادیول از طریق رگ‌های خونی وارد کبد می‌شود و در آنجا کبد را به منظور تولید زرده سازی تحریک می‌کند. در واقع، فعالیت لایه گرانولوزا در دوره زرده‌سازی در بالاترین میزان قرار می‌گیرد (Bosak Kahkesh *et al.*, 2012). استروژن‌ها نقش حیاتی در نمو تخمک‌ها و تحریک سنتر زرده تخمک در ماهی ماده ایفاء می‌کنند (Lubzens *et al.*, 2010). از آنجایی‌که استفاده از هورمون‌های سنتتیک مشکلاتی به‌همراه دارد، چالش اصلی یافتن یک جایگزین مناسب می‌باشد که ترکیبات گیاهی در مقایسه با ترکیبات شیمیایی، سنتتیک و آنتی‌بیوتیک‌ها دارای اثرات جانبی مضر نمی‌باشند یا به‌ندرت دارند، ارزان‌ترند، فاقد ویژگی سمیت و انباشتگی زیان‌آور در بافت موجود زنده هستند، دارای قابلیت تجزیه و بازگشت به محیط هستند و در کل ترکیبات با منشأ گیاهی در مقایسه با سایر مواد سازگاری بیشتری با محیط‌زیست دارند. از این‌رو، ترکیبات با منشأ طبیعی از قبیل عصاره‌های گیاهی می‌توانند جایگزین مناسبی برای این قبیل مواد باشند (رجحان، ۱۳۸۷، دانشیان و محمدبیگی، ۱۳۸۹). مکانیسم‌هایی که رشد و بلوغ اووسیت و اسپرم را کنترل می‌کنند، بسیار پیچیده هستند و

به‌راحتی از طریق عوامل خارجی مانند مواد مداخله کننده غدد درون‌ریز تحت تأثیر قرار می‌گیرند. بیشتر این مواد با خواص استروژنی بسیار زیاد است از جمله این مواد، فیتواستروژن‌های موجود در مواد گیاهی به‌کار رفته در جیره غذایی ماهیان می‌باشد. مطالعات مختلف نشان داده که ترکیبات طبیعی گیاهی هم می‌توانند اثرات مداخله کننده غدد درون‌ریز (استروژنی یا ضد استروژنی) را ایفاء کنند (Green and Kelly, 2008).

## فیتواستروژن‌ها

فیتواستروژن به هر گونه مواد یا متابولیت‌های گیاهی گویند که می‌تواند پاسخ‌های زیستی را در مهره‌داران القاء نماید که فعالیت استروژن‌های درون‌زاد را به‌واسطه اتصال به گیرنده تقلید کند. برخلاف استروئیدهای طبیعی مهره‌داران، فیتواستروژن‌ها قدرت ضعیف‌تری دارند، در بدن ذخیره نمی‌شوند، به‌راحتی تجزیه می‌شوند و از طریق متابولیسم طبیعی از بدن خارج می‌گردند (Ghosal and and Chakraborty, 2014). فیتواستروژن‌ها از نظر ساختاری و عملکردی شبیه به هورمون‌های استروئیدی (۱۷-بتا استرادیول) می‌باشند یا اینکه اثرات شبه استروژنی ایجاد می‌نمایند (Fowler, 1983; Nielsen and Williamson, 2007). ساختار مشترک آنها شامل یک جفت گروه هیدروکسیلی (عامل مهم در تعیین توانایی آنها در اتصال به گیرنده و فعال‌سازی نسخه‌برداری) و یک حلقه فنلی است که برای اتصال به گیرنده‌های استروژنی می‌باشد (Ng *et al.*, 2006). فیتواستروژن‌ها مشتمل بر ۲۰ ترکیب هستند که می‌توان آنها را در بیش از ۳۰۰ گیاه یافت. سه گروه اصلی فیتواستروژن‌ها شامل ایزوفلاون‌ها، کامستان‌ها، لیگنان‌ها<sup>۱</sup> هستند. ایزوفلاون‌ها آگونیست‌های بسیار ضعیف استروژن هستند که به گیرنده استروژن با تمایل کمتر از استرادیول باند می‌گردند و با توجه به غلظت‌های نسبی فیتواستروژن‌ها و استروژن داخلی از خود خواص آگونیستی یا آنتاگونیستی نشان می‌دهند (Moon *et al.*, 2006). عملکرد فیتواستروژن‌ها از توانایی اتصال آنها به گیرنده‌های استروژنی

<sup>1</sup> Coumestan

<sup>2</sup> Lignans

تولیدمثلی ماهی نقش مؤثری داشته باشند (Francis *et al.*, 2013). گیاهان دارویی حاوی فیتواستروژن‌هایی هستند که تأثیراتی مشابه با ۱۷ بتا استرادیول‌های مصنوعی دارند و می‌توان از آن در تغذیه ماهیان در راستای افزایش باروری استفاده نمود. نتایج حاصل از مطالعات گوناگون در خصوص تأثیر گیاهان دارویی بر عملکرد تولیدمثلی ماهیان زینتی در دهه‌های اخیر در جدول ۱ ارائه شده است.

نشأت می‌گیرد. در واقع، فیتواستروژن‌ها می‌توانند دارای اثرات مشابه استروژن یا اثرات ضد استروژن باشند (Tsai *et al.*, 2000; Trant *et al.*, 2001; Andersen *et al.*, 2003). برخی محققین علت بالا رفتن عملکرد تولیدمثلی در ماهیان تغذیه‌شده با جیره حاوی برخی از گیاهان را به دلیل وجود ترکیبات استروئیدی از قبیل آندروژن و استروژن موجود در گیاه نسبت دادند که می‌توانند در تولید و تکامل اندام‌های

جدول ۱: نتایج بررسی‌های انجام‌شده در جهت تأثیر فیتواستروژن‌ها بر تقویت عملکرد تولیدمثلی ماهیان زینتی

ردیف	گیاه	ترکیبات مؤثر	ماهی	نتایج	منبع
۱	درخت سوسیس ( <i>Kigelia Africana</i> )	استروئید موجود در گیاه	مولدین جنس نر گربه‌ماهی آفریقایی ( <i>Clarias gariepinus</i> )	افزایش تعداد اسپرم - بهبود کیفیت اسپرم و باروری	Dada <i>et al.</i> (2010)
۲	روغن سویا ( <i>Glycinemax</i> )	ایزوفلاونوئید - استروژن‌های گیاهی	جنس ماده گورامی نابالغ سه خال ( <i>Trichogaster trichopterus</i> )	تسریع بلوغ نهایی ماهی - افزایش درصد سلول‌های بالغ تخمدان - افزایش درصد شاخص گنادی	ثمری (۱۳۹۰)
۳	دو نوع گیاه دارویی ۱: دانه کنجد ( <i>Sesamum indicum</i> ) ۲: کرچک هندی ( <i>Croton zambesicus</i> )	بیوفلاونوئید - زانتون (Biflavonoid-xanthone)	مولدین جنس ماده گربه‌ماهی آفریقایی ( <i>Clarias gariepinus</i> )	افزایش عملکرد تولیدمثلی و شاخص‌های گنادی، بهبود باروری، توسعه گناد	Dada and Adeparusi (2012)
۴	کنجاله دانه کلا ( <i>GARCINIA KOLA</i> )	آنتی‌اکسیدان - بیوفلاونوئید - زانتون (Biflavonoid-xanthone)	مولدین ماده گربه‌ماهی شمال آفریقا ( <i>Clarias gariepinus</i> )	بهبود کیفیت لارو و افزایش باروری و درصد لقاح	Dada (2012)
۵	رازبانه ( <i>Foeniculum vulgare</i> )	آنتول	گورامی سه خال ( <i>Trichogaster trichopterus</i> )	افزایش رشد تخمدان و رسیدگی اووسیت‌ها - افزایش میانگین درصد شاخص گنادی - افزایش معنی‌دار تعداد اووسیت‌ها	ناجی و همکاران (۱۳۹۲)
۶	تخم گیاه آفتابگردان ( <i>Helianthus annus</i> )	اسیدهای چرب غیراشباع مانند اولئیک اسید و لینولئیک اسید	گورامی سه خال ( <i>Trichogaster trichopterus</i> )	تسریع در رشد و رسیدگی اووسیت‌ها - افزایش رشد شاخص گنادی	فرخی امین (۱۳۹۲)

ردیف	گیاه	ترکیبات مؤثر	ماهی	نتایج	منبع
۷	آلوئه ورا ( <i>Aloe vera</i> )	ویتامین‌ها و فیتواستروژن‌های موجود در گیاه	گرین ترور ( <i>Aequidens rivulatu</i> )	افزایش هورمون استرادیول	Norouzi and Farrokhrouz (2014)
۸	سویا و جنیستین	ایزوفلاون	بلوگای ماده ( <i>Huso huso</i> )	افزایش سطح ۱۷ بتا استرادیول- رشد تخمدان- اثرات مثبت در باروری	Yousefi Jourdehi et al. (2014)
۹	عصاره اتانولی گیاه کورکوروس البتوریوس ( <i>Corchorus Olitorius</i> )	فلاونوئیدها و استروئیدهای موجود در گیاه ( <i>flavonoids, steroid</i> )	ماهی دم شمشیری ( <i>Xiphophorus helleri</i> )	افزایش تولید استروژن، تعداد کل لارو و درصد بقای لارو	حاجی بگلو و همکاران (۱۳۹۳)
۱۰	عصاره گیاه بابونه ( <i>Matricaria recutita</i> )	فلاونوئید و اسیدهای چرب ضروری	گورامی سه خال ( <i>richogaster trichopterus</i> )	رسیدگی تخمک‌ها، افزایش درصد شاخص گنادی و قطر اووسیت- افزایش باروری	غلام پور و همکاران (۱۳۹۵)
۱۱	چای سبز ( <i>Camellia sinensis</i> )	پلی فنل- تانن- فلاونوئید	گورامی سه خال ( <i>Trichogaster trichopterus</i> )	افزایش رشد اووسیت‌ها- تسریع در بلوغ اووسیت‌ها- افزایش شاخص گنادوسوماتیک- افزایش قطر تخمک	عصاره (۱۳۹۳)
۱۲	عصاره ختمی ( <i>Althea officinalis</i> )	فلاونوئید	گورامی سه خال ( <i>richogaster trichopterus</i> )	رشد و رسیدگی اووسیت‌ها- افزایش شاخص گنادوسوماتیک- افزایش رشد تخمک	امانی (۱۳۹۳)
۱۳	کدوتنیل شیاردار ( <i>Telfairia occidentalis</i> )	فلاونوئید- تانن- استروئید- آنتی‌اکسیدان، ویتامین و اسیدهای آمینه ضروری مانند آرژنین	مولدین جنس نر گربه‌ماهی آفریقایی ( <i>Clarias gariepinus</i> )	افزایش تعداد، درصد و تحرک اسپریم- افزایش شاخص‌های تولیدمثلی- بهبود کیفیت و حجم میل	Dada and Ejete-iroh (2015)
۱۴	عصاره سرشاخه هوایی مرزنجوش ( <i>Origanum vulgare</i> )	آپی ژنین- بیوجانین آ- کوئرستین- لوتتولین	گورامی سه خال ( <i>richogaster trichopterus</i> )	تسریع در رسیدگی اووسیت ها- افزایش میانگین شاخص گنادوسوماتیک	Bagheri Ziari et al. (2015)
۱۵	رازیانه ( <i>Foeniculum vulgare</i> )	آنتول و استروئیدهای موجود در گیاه	گوپی ( <i>Poecilia reticulate</i> )	افزایش سلول‌های گنادی و نرخ باروری- افزایش زادآوری	Nazari and Roozbehani (2015)
۱۶	عصاره اتانولی ریزوم گیاه	مواد معدنی- آنتی	مولی نر بالغ	افزایش شاخص	ناجی و همکاران

ردیف	گیاه	ترکیبات مؤثر	ماهی	نتایج	منبع
	خولنجان ( <i>Alpinia officinarum</i> )	اکسیدان - فلاونوئید	( <i>Latipinna Poecilia</i> )	گنادوسوماتیک و سطح تستوسترون - افزایش شاخص های کیفی اسپرم	(۱۳۹۴)
۱۷	رازیانه ( <i>Foeniculum vulgare</i> )	بیوفلاونوئید - استروئیدهای گیاهی	سیکلید گورخری ( <i>Cichlasoma nigrofasciatum</i> )	افزایش معنی دار وزن گناد، شاخص گنادی، همآوری، درصد لقاح، درصد تخم گشایی - کاهش زمان رسیدگی جنسی	Sotoudeh and Yeganeh (2016)
۱۸	عصاره برگ کدوتنبل شیاردار ( <i>Telfairia occidentalis</i> )	فلاونوئیدها - استروئیدها - مواد معدنی و ویتامین	مولدین جنس ماده گربه ماهی آفریقایی ( <i>Clarias gariepinus</i> )	افزایش شاخص گنادوسوماتیک - افزایش باروری - بهبود وزن تخمدان و اندازه تخم - افزایش درصد لقاح	Dada and Ejete-iroh (2016)
۱۹	خارخاسک ( <i>Tribulus terrestris</i> )	اسیدهای چرب غیراشباع - ساپونین، فروستانول و پروتودیوسین (Protodioscin)	گورخری ( <i>Danio rerio</i> )	افزایش هورمون تستوسترون و دی هیدرو اپی آندسترون - افزایش درصد نرسازی و شکل گیری گنادها	حسین ابراهیمی جرجانی (۱۳۹۶)
۲۰	عصاره اتانولی برگ گیاه آلوئه ورا ( <i>Aloe vera</i> )	بتاسیتوسترول	دم شمشیری ( <i>Xiphophorus helleri</i> )	افزایش عملکرد تولیدمثلی - افزایش میزان همآوری نسبی - افزایش میزان هورمون استروژن	ماهگیر و همکاران (۱۳۹۶)
۲۱	عصاره گیاه پنج انگشت ( <i>Vitex agnus castus</i> )	فلاونوئیدها - بتا سیتسترول (Beta Sitosterol)	دم شمشیری ( <i>Xiphophorus helleri</i> )	افزایش همآوری نسبی و شاخص گنادوسوماتیک - افزایش میزان استروژن - افزایش درصد لقاح - کاهش زمان بلوغ جنسی	زمانی و همکاران (۱۳۹۶)
۲۲	رازیانه ( <i>Foeniculum vulgare</i> )	پلیمرهای آنتول مانند دی آنتول و فتوآنتول	گورخری ( <i>Danio rerio</i> )	بهبود عملکرد تولیدمثلی - افزایش بیان ژن های تولیدمثلی (ویتلوژنین و گیرنده استروژنی آلفا)	عبدالمنافی و همکاران (۱۳۹۷)
۲۳	گیاه ( <i>Piper guineense</i> )	فلاونوئیدها و استروئیدهای موجود در گیاه - ویتامین های E و C	مولدین جنس ماده گربه ماهی آفریقایی ( <i>Clarias gariepinus</i> )	افزایش شاخص گنادوسوماتیک - بهبود شاخص های تولیدمثلی - افزایش سطح استروژن	Ejete-Iroh et al. (2018)
۲۴	دانه خرما ( <i>Phoenix</i> )	آنتی اکسیدان	مولدین جنس نر	افزایش تعداد و مدت زمان	Dada and Fagbohun

ردیف	گیاه	ترکیبات مؤثر	ماهی	نتایج	منبع
	<i>(dactylifera L)</i>		گره‌ماهی آفریقایی ( <i>Clarias gariepinus</i> )	تحرك اسپرم - بهبود کیفیت میلت	(2018)
۲۵	پودر دانه گیاه ( <i>Cyperus (esculentus)</i> )	فلاونوئید - گلیکوزید - استروئید - آنتی اکسیدان - ویتامین ها (C و E) و مواد معدنی (آهن، کلسیم، منیزیم، روی) موجود	مولدین گره‌ماهی آفریقایی ( <i>Clarias gariepinus</i> )	بهبود شاخص های تولیدمثلی - تشکیل تخمک و تجمع زرده در تخم - افزایش اندازه تخم و درصد لقاح - در جنس نر افزایش کیفیت میلت	Dada et al. (2019)
۲۶	عصاره آبی برگ انبه ( <i>Mangifera indica</i> )	ساپونین - آلکالوئید - فلاونوئید - استرول	مولدین جنس ماده گره‌ماهی آفریقایی ( <i>Clarias gariepinus</i> )	افزایش شاخص های تولیدمثلی، اندازه تخم، درصد لقاح، سطح استروژن و شاخص گنادوسوماتیک	Amulejoye et al. (2020)
۲۷	کنجاله دانه کاکائو ( <i>Theobroma cacao. L</i> )	اسید اسکوربیک	ماهی قرمز ( <i>Carassius auratus, ) (L)</i> )	بهبود عملکرد باروری - رشد غدد جنسی	Al-Khalaifah et al. (2020)
۲۸	زردچوبه ( <i>Curcuma (longa)</i> )	فلاونوئید	گره‌ماهی ( <i>Pangasianodon (hypophthalmus)</i> )	بهبود عملکرد تولیدمثلی - افزایش عملکرد کبد برای تشکیل ویتلوژنین در تخم‌ها - رشد غدد جنسی - افزایش باروری	Dewi et al. (2020)
۲۹	عصاره گیاه پنج‌انگشت ( <i>Vitex agnus castus</i> )	ایزوفلاون	گورخری ( <i>Danio (rerio)</i> )	تسریع رسیدگی جنسی - افزایش همآوری مطلق و شاخص گنادی - افزایش طول و وزن لاروها - افزایش درصد جنس ماده	Enayat Gholampour et al. (2020)

## دست‌آورد ترویجی

فیتواستروژن‌ها به دلیل عدم ایجاد عوارض جانبی و دسترسی آسان‌تر نسبت به استروژن‌های صنعتی مقرون‌به‌صرفه بوده و دارای نتایج مطلوبی می‌باشد که در سال‌های اخیر به طور چشمگیری مورد توجه پرورش‌دهندگان قرار گرفته است. بنابراین، استفاده از گیاهان دارویی می‌تواند به عنوان روشی کاربردی جهت بهبود و تقویت عملکرد تولیدمثلی آبزیان زینتی مؤثر واقع شود.

خوشبختانه امروزه استفاده از گیاهان دارویی به عنوان ارتقاءدهنده و تقویت‌کننده عملکرد تولیدمثلی در آبی‌پروری از جمله ماهیان زینتی روند رو به رشدی یافته است. در راستای این هدف، به منظور تقویت عملکرد تولیدمثلی در جهت مولدسازی و پیش‌رس کردن ماهیان، نیاز به روشی مطمئن و ارزان‌قیمت احساس می‌شود. استفاده از

## منابع

- امانی، نسرين. ۱۳۹۲. پایان نامه دکترا. مقایسه عصاره ختمی *Althea officinalis* و ۱۷ بتا استرادیول بر رشد و رسیدگی اووسیت‌ها و بافت کبد در ماهی ماده نابالغ گورامی سه خال *Trichogaster trichopterus*. ۷۸-۷۴.
- تیزکار، ب.، سوداگر، م.، بهمنی، م.، حسینی، س.ع. و چمنی، م. ۱۳۹۱. تاثیر جیره های تک میلی حاوی آستاگزانتین و بتاکاروتن بر شاخص های تولیدمثلی ماهی طلائی (*Carassius auratus*) و استرس ناشی از تراکم در مرحله انکوباسیون، محیط زیست جانوری. سال ۴، شماره ۴. صص ۱۴۴-۱۳۱.
- ثمري، ز.، ۱۳۹۰. بررسی و مقایسه اثرات هورمون ۱۷ بتا استرادیول و ایزوفلاون های روغن سویا بر رشد و رسیدگی اووسیت ها در ماهی گورامی ماده نابالغ سه خال (*Trichogaster trichopterus*). پایان نامه دکتري. اساتید راهنما ناجی و حسین زاده صحافی. استاد مشاور جذبی زاده. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم دارویی. ۱۰۷ ص.
- حاجی بگلو، ع.، سوداگر، م.، حسینی، ع. و جعفری، م. ۱۳۹۳. بررسی اثر سطوح مختلف عصاره اتانولی (*Corchorus olitorius*) بر روی برخی فاکتورهای تولیدمثلی و رشد ماهی دم شمشیری (*Xiphophorus helleri*). فصلنامه علمی پژوهشی محیط زیست جانوری. سال ششم. شماره ۴. ۵۶-۴۷.
- ابراهیمی جرجانی، ح.، ۱۳۹۶. تاثیر عصاره گیاه خار خاسک (*Tribulus terrestris*) خوراکی بر نسبت جنی‌سی، شاخص گنادی، شاخص های رشد و میزان بقا در ماهی گورخری. پایان نامه کارشناسی ارشد. راهنما دکتر احمد قرایی، دکتر جواد میردار هریجانی. مشاور دکتر پاک نژاد. دانشگاه زابل. ۱۱۲ ص.
- دانشیان، ج. و محمدبیگی، ف.، ۱۳۸۹. گیاهان دارویی. انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر قدس، چاپ اول، ۹۶ ص.
- رجحان م. ۱۳۸۷. دارو و درمان گیاهی، انتشارات فرهیختگان علوی، چاپ پنجم، ۲۸۷ ص.
- زمانی، ش.، سوداگر، م.، دادگر، ش.، آدینه، ح. و حاجی بگلو، ع.، ۱۳۹۶. اثرات به کارگیری عصاره گیاه پنج انگشت (*Vitex agnus-castus*) بر عملکرد تولیدمثلی، رشد و بقا در ماهی دم شمشیری (*Xiphophorus helleri*). نشریه علوم آبی پروری. دوره ۵. شماره ۷. ۲۹-۲۲.
- ستوده، ا.، ۱۳۹۵. بررسی تاثیر مکمل اسانس رازیانه (*Foeniculum vulgare*) در جیره بر عملکرد رشد و تولیدمثل ماهی زینتی سیکلید گورخری (*Cichlasoma nigrofasciatum*). پایان نامه کارشناسی ارشد. ۲۲۰ ص.
- سوداگر، م.، فیروزبخش، س. و ذکریانی، ح.، ۱۳۹۴. کاربرد کاروتنوئیدها در آبی پروری. آبزیان زینتی، سال دوم. شماره ۳. صص ۲۷-۱۵.
- عبدالمنافی، م.، شعبانی، ع. و صفری، ر.، ۱۳۹۷. بررسی اثر عصاره هیدروالکلی گیاه رازیانه (*Foeniculum vulgare*) بر بیان ژن های مرتبط با تولیدمثل (گیرنده استروژنی و ویتلوژنین) در ماهی ماده گورخری (*Danio rerio*). نشریه علوم آبی پروری. دوره ۶. شماره ۹. ۹۸-۸۹.
- عصاره، م.، ۱۳۹۳. بررسی اثرات هیستولوژیکی چای سبز (*Camellia sinensis*) و ۱۷ بتا استرادیول بر کبد و تخمدان ماهی گورامی سه خال با نام علمی (*Trichogaster trichopterus*). ۱۳۹۳. پایان نامه دکتري. اساتید راهنما ناجی و حسین زاده صحافی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم دارویی. ۹۶ ص.
- عنایت غلام پور، ط.، جعفری، و.، ایمانپور، م. و کلنگی میاندره، ح.، ۱۳۹۵. بررسی بیان ژن CYP19(a) و عملکرد تولیدمثلی ماهی گورخری (*Danio rerio*) تغذیه شده با جیره غنی شده با عصاره گیاه پنج انگشت (*Vitex agnus castus*). فیزیولوژی بیوتکنولوژی آبزیان. ۳۸-۲۸، (۳)۴.
- فرخی، امین، ف.، ۱۳۹۲. بررسی اثرات ۱۷ بتا استرادیول و عصاره ی تخم گیاه آفتابگردان بر رشد و رسیدگی اووسیت ها در ماهی ماده ی گورامی سه خال (*Trichogaster trichopterus*). پایان نامه دکتري. اساتید راهنما

- International Journal of Fisheries and Aquatic Studies*, 8(3): 657-662.
- Andersen, L., Bjerregaard, P. and Korsgaard, B., 2003.** Vitellogenin induction and brain aromatase activity in adult male and female zebra fish exposed to endocrine disrupters. *Fish Physiology and Biochemistry*, 28: 319-321.
- Bagheri Ziari, S., Naji, T. and Hossein zadeh sahafi, H., 2015.** Comparison of the effects of *Origanum vulgare* with LHRH-A2 and 17-estradiol on the ultrastructure of gonadotroph cells and ovarian oogenesis in immature *Trichogaster trichopterus*. *Animal Reproduction Science*, 1-8. <http://dx.doi.org/10.1016/j.anireprosci.2015.07.009>.
- Bosak Kahkesh, F., Yooneszadeh Feshalami, M., Amiri, F. and Nickpey, M., 2010.** Effect of Ovaprim, Ovotide, HCG, LHRH-A2, LHRHA2+CPE and Carp Pituitary in Benni (*Barbus sharpeyi*) artificial breeding. *Global Veterinaria*, 5(4): 209-214.
- Dada, A.A., 2012.** Effect of *garcinia kola* seed meal on egg quality of the north african catfish (*clarias gariepinus*) (burchell, 1822) broodstock. *Interenational Journal of Fisheries and Aquaculture*, 12(5): 6459-6447.
- Dada, A.A. and Adeparusi, E.O., 2012.** Dietary effects of two medicinal plants (*Sesamum indicum*) and (*Croton zambesicus*) on the reproductive indices in female African catfish (*Clarias gariepinus*) broodstock. *Egyptian Journal of Aquatic Research*, 38: 269-273.
- Dada, A.A. and Ejete-Iroh, V.C., 2015.** Dietary Fluted Pumpkin (*Telfairia occidentalis*) Improves Reproductive Indices in Male
- ناجی و حسین زاده صحافی. استاد مشاور جذبی زاده. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم دارویی. ۷۵ ص.
- ماهیگیر، ن.، سوداگر، م.، حاجی بگلو، ع. و دادگر، ش.، ۱۳۹۶. تاثیر عصاره اتانولی برگ گیاه آلوئه ورا ( *Aloe vera* ) بر شاخص های رشد و عملکرد تولیدمثلی در ماهی دم شمشیری (*Xiphophorus helleri*). فیزیولوژی و بیوتکنولوژی آبزیان. سال ششم. شماره دوم. ۱۵۰-۱۳۵.
- ناجی، ط.، حسین زاده صحافی، ه.، سمائی، ت. و امانی نژاد، پ.، ۱۳۹۲. بررسی اثر عصاره گیاهی رازیانه (*Foeniculum vulgare*) بر رشد و رسیدگی اووسیت‌ها بر ماهی ماده گورامی سه خال (*Trichogaster trichopterus*). مجله آبزیان و شیلات. ۴(۱۴)، ۵۷-۵۲.
- ناجی، ط.، حسین زاده صحافی، ح. و بنفشی، س.، ۱۳۹۴. مقایسه تاثیر عصاره اتانولی ریزوم گیاه خولنجان (*Alpinia officinarum*) و ۱۷ آلفا متیل تستوسترون بر شاخص های کیفی اسپرم در ماهی مولی نر بالغ (*Latipinna Poecilia*). مجله علمی آبزیان و شیلات. سال ششم. شماره ۲۲. ۴۷-۵۴.
- ناجی، ط.، حسین زاده صحافی، ه. و باقری زیاری، ص.، ۱۳۹۴. اثرات LHRH-A2، بتا استرادیول و عصاره سرشاخه هوایی مرزنجوش (*Origanum vulgare*) بر القاء باروری در ماهی گورامی سه خال (*Trichogaster trichopterus*). نشریه توسعه آبی‌پروری. ۹(۳)، ۶۸-۵۹.
- Al-Khalaifah, H.S., Amer, S.H.A. Al-Sadek, D.M.M., Khalil, A.A., Zaki, E.M. and El-Araby, D.A., 2020.** Optimizing the Growth, Health, Reproductive Performance, and Gonadal Histology of Broodstock Fantail Goldfish (*Carassius auratus*, L.) by Dietary Cacao Bean Meal. *Animals*, 10, 1808, 19-2. doi:10.3390/ani10101808.
- Amulejoye, F.D., Adebayo, O.T. and Dada, A.A., 2020.** Reproductive impact of aqueous extract of *Mangifera indica* leaves on female African catfish *Clarias gariepinus* Broodstock.



- African Catfish (*Clarias gariepinus*) Broodstock. *Journal of Agricultural Science*, 7(7): 230-232.
- Dada, A.A. and Ejete-Iroh. V.C., 2016.** Dietary Fluted Pumpkin (*Telfairia occidentalis*) Leaf extracts powder on the egg quality of Male African Catfish (*Clarias gariepinus*) Broodstock. *Journal of Agricultural Science*, 31(1A): 75-84.
- Dada, A.A. and Fagbohun, A.E., 2018.** Effects of Dietary Supplementation of Date palm (*Phoenix dactylifera* L.) Seed on Milt Quality of African Catfish (*Clarias gariepinus*) Broodstocks. *The Journal of Agricultural Sciences*, 13, 2, pp. 153-161. <http://dx.doi.org/10.4038/jas.v13i2.8339>.
- Dada, A.A., Oluwagbohunmi, G.G., Adeola, A.A. and Opeyemi, O.I., 2019.** Dietary Effects of Tiger Nut (*Cyperus esculentus*) on Egg and Milt Quality of African Catfish (*Clarias gariepinus*) Broodstocks (Burchell, 1822). *Asian Journal of Fisheries and Aquatic Research*, 5(1): 1-12, Article no.AJFAR.52549.
- Dewi C.D., Manalu, W., Ekastuti D.R. and Sudrajat, A.O., 2020.** The Role of Turmeric (*Curcuma longa*) Powder in Improving Liver Function to Increase Vitellogenin Synthesis and Deposition in the Oocytes of Catfish (*Pangasianodon hypophthalmus*). *Jordan Journal of Biological Sciences*, 13, 3, pp. 357 – 362.
- Ejete-Iroh, V.C., Adebayo, O.T. and Dada, A.A., 2018.** *Piper guineense* aqueous extract supplemented diet improves reproductive performance of female *Clarias gariepinus* broodstock. *International Journal of Fisheries and Aquatic Studies*, 6 (6): 174-179.
- Enayat Gholampour, T., Fadaei Raieni, R., Pouladi, M., Larijani, M., Pagano, M. and Faggio, C., 2020.** The Dietary Effect of *Vitex agnus-castus* Hydroalcoholic Extract on Growth Performance, Blood Biochemical Parameters, Carcass Quality, Sex Ratio and Gonad Histology in Zebrafish (*Danio rerio*). *Applied Science*, 10-1. 10, 1402; doi:10.3390/app10041402.
- Fowler, M.E., 1983.** Plant poisoning in free-living wild animals: a review. *Journal of Wildlife Diseases*, 19: 34- 43.
- Francis, G., Levavi-Sivan, B., Avitan, A. and Becker, K., 2013.** Effects of long term feeding Quillaja saponins on sex ratio, muscle and serum cholesterol and LH levels in Nile tilapia (*Oreochromis niloticus*). *Comparative Biochemistry and Physiology*, 133: 593-603
- Ghosal, I. and Chakraborty, S.B., 2014.** Effects of the Aqueous Leaf Extract of Basella Alba on Sex Reversal of Nile Tilapia, *Oreochromis Niloticus*. *IOSR Journal of Pharmacy and Biological Sciences (IOSR-JPBS)*, 9(2): 162-164.
- Green, C.C. and Kelly, A.M., 2008.** Effect of the exogenous soyabean phyto-oestrogen genistein on sperm quality, ATP content and fertilization rates in channel catfish, *Ictalurus punctatus* (Rafinesque) and walleye, *Sander vitreus* (Mitchill). *Journal of Fish Biology*, 72, 2485-2499.
- Lubzens, E., Young, G., Bobe, J. and Cerda, J., 2010.** Oogenesis in teleosts: How fish eggs are formed. *General Comparative Endocrinology*, 165: 367-389.
- Moon, Y.J., Wang, X. and Morris, M.E., 2006.** Dietary flavonoids: effects on xenobiotic and

- carcinogen metabolism. *Toxicology in Vitro*, 20(2): 187-210.
- Nazari, A. and Roozbehani S., 2015.** Influence of Fennel *Foeniculum Vulgar* Extract on Fertility, Growth rate and Histology of Gonads on Guppy *Poecilia reticulata*. *Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences pecial issue*: 463-469.
- Ng, Y., Hanson, S., Malison, J.A., Wentworth, B. and Barry, T.P., 2006.** Genistein and other isoflavones found in soybeans inhibit estrogen metabolism in salmonid fish. *Aquaculture*, 254: 658-665.
- Nielsen, I.L.F. and Williamson, G., 2007.** Review of the factors affecting bioavailability of soy isoflavones in humans. *Nutrition and Cancer*, 57(1): 1-10.
- Norouzi, M. and Farrokhrouz M., 2014.** The effect of Aloe vera on growth and sex hormone of the fish *Aequidens rivulatu*. In *Biological Forum*, 6(2): 412-416.
- Pifferer, F., 1953.** Endocrine sex control strategies for feminization of teleost fish. *Aquaculture*, 197(3-5): 229- 281.
- Sotoudeh, A. and Yeganeh, S., 2016.** Effects of supplementary fennel (*Foeniculum vulgare*) essential oil in diet on growth and reproductive performance of the ornamental fish, Convict cichlid (*Cichlasoma nigrofasciatum*). *Aquaculture Research*, 10(36): 1-8.
- Trant, J.M., Gavasso, S., Ackers, J., Chung, B.C. and Place, A.R., 2001.** Developmental expression of cytochrome P450 aromatase genes (CYP19a and CYP19b) in zebrafish fry (*Danio rerio*). *Journal of Experimental Zoology*, 290: 475-483.
- Tsai, C.L., Wang, L.H., Chang, C.F. and Kao, C.C., 2000.** Effects of gonadal steroids on brain serotogenic and aromatase activity during the critical period of sexual differentiation in tilapia, (*Oreochromis mossambicus*). *Journal of Neuroendocrinology*, 49: 894-898.
- Yousefi Jourdehi, A., Sudagar, M., Bahmani, M., Hosseini, S.A., Dehghani, A.A. and Yazdani, M.A., 2014.** Reproductive effects of dietary soy phytoestrogens, genistein and equol on farmed female beluga, *Huso huso*. *Iranian Journal of Veterinary Research, Shiraz University*, 15, 3(48), pp. 266-271.

## The role of phytoestrogens in increasing the reproductive performance of ornamental fish

Abdolmanafi M.<sup>1\*</sup>; Nahavandi R.<sup>2</sup>; Safari R.<sup>1</sup>

\*M.abdolmanafi@yahoo.com

1-Department of Aquaculture, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, Gorgan, Iran

2- Animal Science Research Institute of Iran, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Karaj, Iran

### Abstract

Successful reproduction in captivity is one of the most important issues in the aquaculture industry. Due to the disadvantages of using hormones and the fact that plants containing phytoestrogens do not have negative effects of synthetic estrogens, the use of natural estrogens such as phytoestrogens has become common in this industry. Natural plant products are very rich sources of compounds with various properties, including enhancing the reproductive performance of aquatic animals, and due to their positive effects on aquatic animals, they can be used as a suitable alternative to synthetic estrogens and should also be used to achieve sustainable and environmentally friendly aquaculture. In this article, we investigated the role of phytoestrogens in enhancing ornamental fish reproductive performance, using review of related articles, evaluated in recent years.

**Keywords:** Phytoestrogens, Reproduction, Ornamental fish, Aquaculture